

Цетиње, 8. фебруара

„Немојте ви премного звецкати мојом сабљом!“

Тако је, према саопштењима свијех већих европских, нарочито њемачких листова, рекао Цар Вилхелм II Нашљеднику аустро-угарског пријестолоа Ерцхерцогу Францу Фердинанду, кад је овај потоњи ту скоро био примљен у Берлину од њемачког императора.

Значајне су те ријечи њемачког владаоца. Велику им важност даје вријеме, у које су, веле, изговорене. Па да и нијесу изговорене, јако упада у очи да их у Њемачкој саопштише готово сви органи јавног мишљења. Изгледа као да се кроз њих жели дати изрази погледима и жељама њемачке јавности с обзиром на данашњи међународни положај у Европи, створен ратом на Балкану. Личност, на коју су цареве ријечи упућене, да је им још већи значај. Ерцхерцог Франц Фердинанд за вријеме своје скорашње посјете у Берлину представљао аустро-угарску монархију. Ријечи цара Вилхелма, изговорене Францу Фердинанду, тичу се не само овога, него и цијеле хабсбуршке монархије и њене политике. Преко њега, цар њемачки опоменуо је сву монархију. А та опомена, извршена у садашњим приликама, кад сусједна монархија опасно мути европски мир, има облик укора. Цар Вилхелм укорио је Аустро-Угарску да сувише звецка његовом сабљом.

Цареве ријечи имају дубок смицао. Оне тако кратко, али много јасно и разумљиво приказују Аустро-Угарску у правој њеној данашњој свјетлости.

Беч премного звецка њемачком сабљом. Имајући за собом Њемачку као савезницу, Аустрија је прецијенила себе и прекорачила мјере свијех обзира, те срља у вратоломије, којима се крај не може видјети. Она игра опасну игру. Пошто је Њемачка са њом тврдо везана уговором о савезу, то би и ова са истом морала да иде једнаким путем несреће. Њемачка то неће. Зна, шта би, у садашњим приликама, ушљед аустриских вратоломија могла да изгуби. Њемачка је уједињена национална држава. Њени управљачи, који са својим поданицима јед-

нако осјећају и мисле, свјесни су одговорности и одмјеравају сваки свој корак. Аустриски не. Ови ни по срцу ни по души немају са својим поданицима ништа заједничко. Далеко су од њих мислима и осјећањима. Сматрају их као робу, као материјал туђи, који олако могу улагати у берзанске спекулације, у хазардне игре. Њемачка то добро види. И зато је Аустрију укорила и запријетила јој да премного не звецка њеном сабљом. Другим ријечима: ако Аустрија продужи своју вратоломну политику, нека се ослони само на своју сабљу, па што је стигне. Њемачка није са њом у свакој њеној опасној будалаштини.

Јер оно што Аустрија ради отако савезничке балканске војске побједише азијатску варварију, не може се више назвати ни присебношћу, ни мудрошћу, па ни самим добро схваћеним аустриским интересом. Монархија је изгубила оно самопоуздање, онај хладнокрвни мир душе, који ствара увјерење о сопственој снази и безбједности. Она је изгубила компас који је води. Она не зна шта хоће. Она хоће слободу и самосталност за некултурне дивље народе, а не да је својим просвјешћеним народима. Она неће рат, али због питања Скадра и Арбаније вели да би могло бити рата. А питање Скадра и Арбаније само она ствара. Нико више! Дакле, заобилазним путем она сама тражи да буде оно, што вели да неће! Или је сазрела за лудницу, или држи да је сав свијет око ње луд. И појединци, и државе кад изгубе памет, изгубе срећу и напредак.

То као да су увидјели и у савоме Берлину што се тиче Аустро-Угарске. Видјели су да у Бечу више нема паметних и присебних државника. Видјели су, да је Аустрија постала опасност за спокојство и саме Њемачке. Зато јој полише главу хладним тушем царевих ријечи. Тешко је вјеровати да ће се отријезнити. Психијатрима је добро познато да је у лудници батина често пута боље средство за умирење него ли бромов прашак. Откуд ће доћи та батина, још се не може знати; али Аустрија је тражи, јер изазива сву Европу.

шила се поразом. Говори се чак, да је и он убијен, али та вијест није још потврђена.

То је вијест на бојном пољу. Што се тиче односа савезника међу собом они су онако исто срдачни као и у почетку рата, и поред тога што се интригирало и настојавало да се та слога помути.

Турска још једнако код великих сила настојава, да се поново почну преговори ради мира, али у том погледу није постигнуто ништа. Тешко и да ће бити што, ако се Турска буде у будуће држала као до сада, јер ће за савезнике бити лакше да јој диктирају мир, него да с њом натезају при преговорима.

Односи међу великим силама, а нарочито између Русије и Аустро-Угарске нијесу још рашчишћени, али је сваки конфликт избјегнут. Између њих нарочито је велико разилажење у питању о аутономној Арбанији. Аустрија би хтјела, да створи силом ову државу на штету осталих балканских народа, газећи освештана права српског народа, али Русија то не допушта. Њено изазивачко држање не одобрава ни Њемачка, а ни Италија нема воље да се много око тога за њу залаже. Дипломатским путем помажу је обје савезнице, али ако би дошло да се то изводи оружаном руком, та ће потпора нестати.

Спор који је имала Србија с Аустријом привидно је скинут с дневног реда, али није још дефинитивно ријешен. Међутим спор што га има Бугарска с Румунијом све више приводи се споразуму, те ће се на лијеп начин завршити.

Опсада Скадра

Београдски лист „Балкан“ који се одликује својим симпатичним писањем о нашој земљи, доноси под горњим насловом овај уводни чланак.

За све вријеме овога балканског рата није било ништа узвишеније ни величанственије од ове заједничке опсаде Скадра, у којој учествује и српска и црногорска војска. Може ли изгата на свијету и сиуњавати већом радошћу наша српска срца него што нас радује и весели поглед на борбу, у којој се два рођена брата, раме уз раме боре против крвног непријатеља.

Давно је речено и хиљадама пута освештано као света истина, да Србина само слога спасава.

Скадар и околни висови око њега утврђени су и армирани на најмодернији начин. Скадар је у маломе оно, што је у ређим размерама био Порт-Артур. А позната је ствар, да су Јананци Порт-Артур могли заузети тек онда кад су жртвовали многе десетине хиљада својих најбољих и најодважнијих бораца. Па и онда кад су све те огромне жртве поднијели још нијесу били у власти ни свију портатурских утврђења, а камо ли цијелога Порт-Атура. И покрај свега свој беспримјерног јунаштва, Јананци су постали господари Порт-Атура тек кад је Штесел учинио један кукавички корак и прије пошљедње отпора предао им тврђаву и све што је било у њој.

И опсада Скадра није задавала мање посла црногорској војсци, која мора да штети животе својих бораца, јер оно, што је у бојним редовима црногорске војске, то је све и родитељ хранитељ и својега порода и својих осталих и изнемоглих родитеља. На томе борцу је и кућа и држава; од њега се очекује све, и кад он погине онда су на подједнакој штети сви: и војска, и породица, и општина и држава. Зато је скуп живот сваког Црногорца. Нема тих живота претек, па да се телесима њиховим могу затрпавати шанчеви и курјачке рупе око Скадра.

Да би се спријечило да Галипољу дође помоћ, грчке чете су се искрцале на обалу Мале Азије.

Војна експедиција Енвер беја свр-

товима и с нашим гранатама и шрапнелима који слишћују пред собом и живо и мртво, и човјека и ствар.

Већина висова око Скадра, што су исто тако утврђени и армирани као и сам Скадар, већ је у рукама српских савезних војска. Напредује се споро, али поуздано. Свака се стопа залива скуповином српском крвљу бораца из Србије и Црне Горе.

Освојење Скадра тражи огромне жртве и оне се дају вољно и радосно. Из измијешане српске крви око опсађенога Скадра нићи ће не само слобода подјармљенима него и залога вјерите слоге између синова једне и друге српске земље.

Али у тренутку, кад тај величанствени приказ заједничке братске борбе запаја српске душе најљепшим надама, и из Беча и из Рима шиљу поруку, да је та борба узалудна, бесциљна, бескорисна.

И бечки полуслужбени „Фремденблат“ и римска „Трибуна“ као по једној команди једног истог дана пишу једно исто и шаљу нам злу и немилу вијест, да ни Аустрија ни Италија неће допустити да Скадар буде црногорски него мора бити арбанаски, па ма га Црногорци и Србијанци са најскупљим жртвама и освојили и ма се и сами скадарски Арбанаси изјаснили да желе потпасти под Црну Гору.

Орган италијанске владе „Трибуна“ прича нам, како обично бива, да се више заузме но што се задржати може. Оно има и биће тога у свијету, али се дешава и то, да једна земља није у стању да заузме извјесне територије, ни за вријеме рата ни послје закљученог примирја а опет јој те територије припадну по уговору. И Италија није могла да заузме, да освоји и покори Киренајку, па је ипак зато по ушиском уговору Киренајка постала њена и сад се само чека још на услужност и љубазност Турске, да из те покрајине уклони своју војску, како би је Талијани без крви могли заузети. Талијани као јуначан народ налазе да је то природно и разумљиво, а ми Срби опет налазимо, да земље и градове ваља на мачу узети и заузете, Бога ми, и задржати. Зато се ми на поруке из Беча и Рима нећемо више ни освртати. Било је и те слабости, али смо видјели да она не засићава нашега гладнога сусједа него му само дражи апетит на нова јела. Немамо више воље да му неутољиву глад засићујемо бацањем српских земаља и градова у његову незапамћиву чељуст. Што су Срби заузели, мора остати српско, то је једини одговор на све поруке и пријатељске савјете и опомене из Беча.

Такве поруке и не треба да се узимају озбиљно. Кад би се Аустрија и Италија осјећале у праву, да нам не допусте заузимање Скадра оне би већ нашле начина, да нас у томе стварно и спријече. Али знају и влада бечка и влада римска да за то права немају и зато прибјегавају — пријетњи и плашњи. Само што се ми више не плашимо.

Црногорска и србијанска војска имају да брину само једну бригу, како ће што прије и са што мање жртава да заузму или да на предају принуде Скадар. А шта ће послје тога доћи, то се зна и знати се мора. Скадар ће припасти Црној Гори која га већ мјесецима држи опсједнута и која ће га Божјом вољом и нашом братском помоћу и заузети. Прије ће букнути пламеном цијела Европа него да Црна Гора напусти и преда Арбанасима један град, који је по тако скупу цијену донао њене власти.

То је све, што се већ и сад може одговорити на питање бечког „Фремденблата“ и римске „Трибуне“.

Кад би нам таква порука, какву нам шиљу та два полуслужбена листа дошла и из осталих свјетских пријестоница бар бисмо се онда још и могли поколебати у вјери, да оно, што се крвљу плати и на мачу добије може неком другоме припасти, али кад нам то поручује само из Беча и Рима, онда су то пошљедњи хорфишени који могу само врање заплаћити, али који не могу никоме наудити. Нијесу Аустрија и Италија Европа; има осим њих још држава, које ће се питати. Али баш кад би се сви сложили на ту неправду да Црна Гора треба да преда другоме Скадар, морали би се о томе питати у првоме реду сви ми Срби, па онда и сви балкански савезници. Ми

Рат на Балкану

Цетиње, 8. фебруара

У овој другој периоди ратовања догађаји на бојном пољу не развијају се онако брзо као раније. То је за то што се савезничке војске налазе махом пред градским зидинама и што морају према непријатељу с пуно пажње да оперирају. Па и, ако је напредовање савезничке војске споро, ипак је поуздано. Од како се рат обновио,

оне су имале несумљиве успјехе. Дринопољу су се приближиле готово до самих зидина. Исто је тако и код Скадра. На Чатали и Галипољу заузели су добре положаје. На мору турска флота страховито страда.

Да би се спријечило да Галипољу дође помоћ, грчке чете су се искрцале на обалу Мале Азије.

Војна експедиција Енвер беја свр-

вође, а не да падне у дугу шутњу, коју Риза беј куша узалуд да пробије испадима, који су одмах одбити, те врло кратки, те више пут не траје пуцњава ни по сата. Ове покушаје, који су за опседнутог човјека врло смилни, не чини Риза беј само за то, да се подичи, него из опортуности, јер га на то силе његови војници. Нарочито су нестрпљиви гледије ријешења редифи, који су од Есад паше доведени из Драча. Њих 15.000 дохрило је у одбрану Скадра уз изрични услов, да остану унутра највише четири недеље. Доскора бит ће већ међутим 12 недеља. Они су се већ заједно с официрима и Есад-пашом потужили и недавно су послали захтев Риза-беју молећи га, да подузме општи нападај на непријатеља, или да их пусти да се врате бранити своја села, за која су знали да су их освојили Срби.

Риза беј је одговорио Есад-паши, да се не подузимају напади, кад је коме воља, него кад је то сходно. Никако пак у тој ствари немају одлучивати војници, те их позивље, да се још неколико дана стрпе. Али то је био знак за незадовољство и немир међу војницима. Да умири напете живце својих редифа, то гувернер од часа до часа предузимае какав испад.

Јуче у вече дошло је до испода са шанчева на Бардањолу. Пуцњава се зачела у 7 сати у вече и трајала до три четврта сата; топови су избацили коју стотину хитаца, а Турци су се вратили са шездесетак људи мање.

У граду су гранате погодиле неколико кућа, од којих је једна сасвим порушена, у једној другој кући, која је јако оштећена, рањено је шест особа. Висок зид једног врга нађен је по све порушен, као да га је ко истргнуо из земље. Једна граната прошла је кроз кров аустриског орфанотрофија, а онда кроз главни зид те је експлодирала међу сламбачама спаваонице. Неколико секунда иза тога били би се нашли у постелама питомци, који су полазили у спаваонице, обавивши у цркву своју молитву.

Као обично на највише је кућа, које су биле погођене или јако оштећене, била извјешена каква иноземна застава. Један духовит странац повукао ју је недавно са крова своје мале куће. До тог времена била је кућица сваки час почашћена са којом количином метака, од сада је мирниша него икада прије. И власник „Хотел Европе“ морао би исто учинити, можда му више не би експлодирало толико граната у дворишту, те би задовољно чиновнике са вилајетске области, који су узалуд кушали наговорити га да скине заставу.

Сједиште гувернерскога стана налази се сасвим близу овог хотела, Црногорци то знају, и управљају своје хитце према аустриској застави, која је једина у тој улици. Риза беј налази се ријетко у њој.

Кад почну операције или нападај, трчи он на опкопе и прагн изблиза све фазе акције, јер у палачу остају увијек чиновници, који не показују ни сенку хероизма, па ни оног најскромнијег да буду убијени на столицама с пером у руци. Зато је власник хотела позван, да скине своју заставу, јер — речено му је — с вашим знаком показујете мјесто, гдје се диже палата и Риза беј може бити сваког часа убијен“.

— То ми је жао — одговорио је гостионичар — али то се може и мени сваки час догодити. Зато дакле радије имам истакнуту заставу. Не знам да ли ће ме спасити, али досада ми је добро служила“.

Стражари су се други пут вратили у хотел и њихов вођа рече, да застава може висјети дан и ноћ, али мора бити скинута у вријеме бомбардовања.

— Браво! одговори гостионичар — то је баш згодан час, да буде на крову. Могу прихватити ваш предлог, али у противном смислу.

— У кратко, ми имадемо налог, да вам кажемо, да скинете заставу, иначе...

— Застава — рече гостионичар — не тиче се никога. Дао ми ју је аустриски консул и само од њега примам налоге.

Гостионичар је изашао, пошао на консулат, али кад се вратио није више нашао стражара. Разумјели су, да им је узалудан труд.

Јуначка јуришања на Скадар

Заузеће Бардањола, које је изведено у вечер од петка (25. пр. м.) — тако извјештава ратни дописник миланског „Corriere della Sera“ у Црној Гори — осигурава Вуковићевој дивизији једну врло солидну позицију, која ће олакшати, кад дође згодан час, одлучни јуриш на Скадар. Али предност, које имају савезне трупе од посједа ове позиције, још је парализирана од отпора Брдице, гдје су Турци концентrirали најбоље батерије. Против Брдице је зато изванредно снажно употребљена снага српских колона. Вели се, да су губитци на српској страни доста велики.

Црна Гора сабира ових дана своје силе замјерним прегнућем и вјером. Свака активност земље посвећена је раду: сва превозна средства, сви путеви, службе искључиво влади. И пароброди, које Барско друштво држи за службу на Скадарском Језеру и мали моторни чамац, реквирирани су и употребљавају се само за превоз стоке, рањеника и муниције.

Док бесни битка, поновно се шири вијест, а овај пута уворније, да је убијен скадарски заповједник, несломљиви Риза беј. Глас кружи с таквом сигурношћу, да је вриједно забијежити га. Има их тек мало, који тврде, да Риза беј није убијен, већ само тешко рањен. Ако је збиља тако, можда се не би могла искључити могућност, да Скадар падне у руке Црногораца без превеликог крвопролића. И доиста више него Есад-паша приписује се Риза-бегу велика устрајност у отпору и мисли се, да би успркос све било могуће доћи до какве погодбе са Есад-пашом.

Међутим је сигурно, да је недавно Есад-паша понудио Србима предају Скадра. У вечер 20. јануара, два турска војника завезаних очију и праћена од четири српска коњаника приказаше се у Љешу мајору Петру Марковићу, шефу генералског штаба дринске дивизије, доносећи једно писмо Есад-паше. Из опрезности пустили су их да прођу са стране брда мјесто преко дринског моста. Морали су се вратити сутра дан, али како је мајор Марковић био послао у Скадар са одговором два своја војника, били су придржани као таоци до повратка оних

двају српских гласника и могли су оставити главни стан у Љешу тек у јутро од угорника. Можда да се покаже обиље намиришца, како Турци тврде, да је у Скадру успркос опсаде, ова два турска војника, кад су стигли у Љеш имали су цепове напуњене комадима двојека. Но чим су сјасили, поједоше пожудно свежи крух, којим их понудише. Мајор Марковић, упитан о садржају Есад-пашина писма, одговорио је, да су Турци спремни на предају, али да сад није више могуће примити предају уз понуђене услове, да предлог долази прекасно и да сад мора Скадар капитулирати уз услове, које ће диктирати савезници.

У осталом сам принц Мирко, који се сада налази у логору, гдје ужива међу војницима велику популарност, изјавио ми је неку вечер — вели овај талијански новинар — да се најсрдачније пријатељство између њега и Есад-паше није никад за борбе прекинуло ни њихово дописивање. Против свих изгледа и док је зрак увијек потресен од праска експлозија, још увијек може постојати нада у ријешење, не одвећ крваво. Не фали ништа за рат, који је свако спреман издржати до краја, али ако мир дође скоро, доћи ће добро.

Међутим је уведена једна новост у црногорској војсци. Једна наредба генералисима забрањује женама приступ и задржавање у логору. Ових задњих дана примјерија биле су преузеле потешкоће врло теготних маршева преко брдовитих предјела и блага Бојане, које сачињава мочварну код Мурићана, мајке, жене и сестре, да дођу поздравити борце. Сад, кад је рат предузео своја права, љубав се мора одрећи својих. Сваки Црногорац војник милује у овом часу још само своју бајунету.

Исти дописник шаље дне 11. о. м. своје листу преко Бара друго брзојавно извјешће, у ком се вели:

Што се више приближава час навале на Тарабош и Скадар, тим се више команди намећу потешкоће и одговорност потхвата. Скадар и Тарабош супротстављају отпор можда већи, но што се предвиђало по најопрезнијим нагађањима, а сама природа терена пријечи, да се маршира оном невезаношћу, те би била потребна трупама, које морају напредовати на бајунету.

Блато, које се разлило испод Тарабоша, драгоцен је савезник и употпуњује с турским топовима одбрану утврђеног мјеста. То је очито разлог, зашто је србијанско-црногорској команди до тога, да ставе непријатељске батерије у такво стање, како не би одвећ нашкодиле војницима, који ће морати полако и мучно напредовати преко оне зоне терена.

Окупација Бардањола и заузеће, изведено одмах затим, села Широке, почињају први корак за остварање овог плана.

Бардањол је изврсна позиција, те доминира Скадар, који ће се моћи бити са ове тачке са хитцима од 50 до 60 километара. У понедјељак Турци, престрављени од губитака овог брежуљка, покушали су заузети га напад нареданом противнавалом, која није успјела.

Сада Срби и Црногорци постављају скуп на врхунцу Бардањола бројне топове великог калибра.

Предност окупације села Широке је другачија, али не мање знатна. Село се у истини налази управо сасма под тврђавама Тарабоша, а њезини топови не могу конвертирати на њ своје хитце. Трубе, које ће се бацити на јуриш, моћи ће се окупити у Широки и пењати се по брду, а да им не сметају батерије, које ће у исто вријеме бити забављене и држане у подребности од топова према њима смјештених.

Ово пет дана, што је протекло од новогног предузећа непријатељства, успјело је опседатељима заузети двије од оних трију позиција, на којима се темељи њихов план; једино је још у турским рукама Брдица. Она је издржала изванредно снажно истодобни прочелни атак двију српских колона, које су пред њом претрпјеле врло знатних губитака, премда ју је и српска артиљерија обасипала убојном ватром.

Како су велики ови губитци, тешко је прецизирати; али премда је скоро немогуће обавијестити се телефонски са Подгорицом и Плавницом, зна се ипак, да су оне болнице примиле огроман број рањеника, и логично је, да Турци концентрирају у Брдици свој најжешћи отпор.

Падне ли Брдица, опсадни полукруг, који иде од Бардањола до Широке, постаће несломљив и биће олакшан марш четама које су окупљене испод и изнад Скадра.

Такођер је врло могуће, да пропуштање, које се сада примјећује у операцијама, зависи од тога, што су савезници увидјели корист, да поставе против Брдице што гушћи и снажнији скуп топова. То је свакако једно питање времена.

Јуче се на пучини пред Баром усидрио један грчки ратни брод. Официри су пошли у кућу гувернера. Чини се, да се у овом разговору расправљало о сходности и начину преноса других, већих топова на бојиште.

Ако је та вијест тачна, продужит ће се сасма вјероватно ова периода застоја за неко вријеме, дотле док стигну и док се смјесте нове артиљерије. И збиља ради превелике журбе и инфериорности офанзивних средстава, што се може брзо поправити, била би штета узалуд жртвовати ове сјајне војнике, који се бију дивним заносом.

У болницама у Бару, Риолу и Плавници, камо стижу рањеници, збивају се дирљиви призори јунаштва. Осјећај пожртвованости досегао је у овом народу савршенство. Неки дан, с једном поворком рањеника, стигао је у Скадар један врло млади војник. Једно таче било му се забило у крстима и његове мукe мора да су биле ужасне. Пратио га је отац такођер војник, који је дан прије био укопао једног другог сина. Нико од болне дружине није се тужио; али наједном, савладан од боли, зајеца војник.

— Што радиш? — упита га сам отац. — Не видиш ли, да су други мирни? Не волиш ли дакле Господара?

Рањеник замијени одмах и лице му се изобличи од напора, да свлада страшну бол. Умро је два сата након тога, а да није изустео ни једне ријечи; кад га искрпаше у Плавници, лице мртваца чинило је дубок утисак. Очи су му биле извртане, а уста искривљена у грозној гри-

Ману руком преко паше војске,
Ману једном, пож извади другом,
Додирне се њиме свога срца,
А из њега текне црна крвца. —
Ударају опсадни топови,
А пред њима брзометни стоје,
Пред овима пољски су топови,
А пред овим? Пјешадија то је!!!
За топови опет пјешадија
На јуриш се она приправила. —
Своје име рад би прославила!
Овом војском бригадиру управља
А Књаз Мирко њег'ва десна рука,
Бодри војску што м' поднаша снага:
Књаз полази од топа до топа,
Од шатора опет до шатора,
Бодри, нука Црногорчад млада,
Да се својом не осјете јаду —
Баку јаду!??? јад онамо није!
Већ код куће ће се бој не бије:
Множина би са браћом трипили
Рађе но за стражу дома били.
Црногорци свуд се добро држе,
Јанко виче: брже, браћо, брже!
Ево њега са источне стране:
Сад ће Скадар сигурно да па'не!
Сва је Црна Гора окупљена,
Весела а и одушевљена
Јоште једно да не заборавим.
Прије но се одавде удаљим:
Да вам причам како војска слави
Крсну славу тај аманет свети,

Како крсну свијећу пали,
Дал' му славски — Турчин — колач прјети,
Преломити и другу додати?
У ланцу су храбри официри,
У ланцу су и подофицири,
И редови све један до другог,
Пушке пале душмана згађају,
Нуца Турчин ваздух се пролама
Од фишека наћи и њихови.
Славу слави јунак Караџићу,
Пали јунак воштану свијећу,
Турчин пушком пламен угасио
Скочи јунак мријети не жали,
За њиме се сви на пута дали:
Јунак виче зар моја светиња
За те нике светиње не има?
Дивно им' се био осветио,
Многе живе главом ухватио.
Тутњавина на јужнојзи страни —
Србија је и она се бори
Са Турцима српским злотвори.
И Срби су имали бојана
Жестокије', љути', крвавије'
Докле Нову Варош освојише,
Док Приштине славне се премјеше!
Куманово, Прилип и Битоље:
Док стигоше на Јадранско Море!
Пријеђоше многе доље, горе
Прелегише поља и равнице,
Препливаше ријеке, р'јечине.
Српски ланац каткад се састави,
Али дођу вјештији ковачи

А ланац је јачи, много јачи.
Александар наследио престоло
И генерал Живковић су тамо:
Браћо, да им на њиховој слави
Од свег срца свога честитамо!
Височанство Александар онђе
А краљ Петар, брижап отац страпи,
Пропашће ми и син и мој народ,
А са њима моји сии лијепо!
Пред сунашцем тамо ишчежава,
А пред правдом неправедна глава:
Биће добро брига се манимо,
Веће к ствари боље поимимо!
Срби шире своје обје руке,
Да загрле душманина свога,
Па му реку окани се, брате,
Нељудскога тога дјела твога:
Кад их Турчин »под турски« дочека!
Но запамти што је шака српска!!
У Србија већ пеће да дира,
Веће лети главом без обзира.
Прото Кезић по путу Јована
У пустињи около Јордана
Ваче: Турци к себи — покајте се?
Без тог добру већ не надајте се!
Велико је дјело соколова
Из Србије нашије' другова!
Опростите Исмаил Кемала,
Свог гегрета својје земаља,
Па су варош оставили Турци
(Свршише се)

Још уз то се добро забавили!
У прољеће са новим силама
Ратар баца поглед по њивама.
Оне копа и весело ради,
Да се зимом има чим да слади.
Ко си?? Стана!! немој, немој Андро,
Немој Андро ти се шале мани!
Свога брата познао је дивно:
Мораш проћи са главом је климно.
Дали бјеше данас љута боја?
Бјеше боја и бјеше и зноја!
Бје је војска? Там под Тарабошем,
Хоће узет, град овај јуришем;
Али не да Њег'во Величанство:
Жао Краљу јунака младије',
Јер без њих ни Црне Горе није!
Та је војска много подијела;
Крголу и Медуу узела.
Тарабош је круч од Скадра дична,
Без кључа се Скадар не отпара,
Тарабош је већ изнемогао
Веће би се можда и прадао:
Ал' не може Србину па очи,
Мисли зло ће и горе ће проћи.
Фериз паша чабук запалио,
На кољено главу посадио,
Зовну агу, оног Прокли агу,
Рече ријеч за Србина драгу,
Фериз наша ово проговара:
«Све ми речи моја слуго стара!
Бје је славан, на којој је страни,
Та светиња Ловћен крунисана?»

маси. Ова није агонија морала је бити страховита. Отац је изгледао, да је по- лудио. Сagne се над тијело, поглади сину чело, па устаде тихо говорећи:

— Теби, Господару. Јуче другога; да- нас овога!

И удаљи се чврстим кораком.

Око Скадра

Ситуација на бојном пољу

Мурићани, 7. фебруара. — Још јуче су наше позиције на Широч- кој Гори и Пупку отетим сјеверно- западном дијелу тарабошког утвр- ђења освануле под снијегом, а ју- трос су и све остале добиле сњежни покривач. И ако је температура ниска, ипак трупе одлично врше службу и с успјехом одбијају не- пријатељске покушаје да поврате изгубљене позиције. Препуцавања су од јуче јача како на центру, тако и на крилима, ма да се не- пријатељ не усуђује на смјелији испад. Бомбардовање Скадра на- ставља се и чини већу штету не- пријатељу, јер је послје подне појачао артиљериску ватру противу оних топова, који врше бомбардо- вање. С Брдице су Турци нападали артиљеријом послје подне наше десно крило, али без икаква успјеха. У пркос рђавом времену и непре- кидним нападима, стање трупа је изврсно.

Вијести из Турске

Нова наименовања

Цариград, 6. фебруара. — Ен- вер беј наименован је за шефа ге- нералног штаба десног корпуса у Галипољу, а команданта Галипоља Фари замијенио је Хуришд бивши министар морине.

Преговори за мир

Цариград, 7. фебруара. — Твр- ди се, да је Хаки паша телеграфи- рао Порти да по првом разговору кога је имао с Грејом види се, да није могуће обновити преговоре о миру на основу потоње ноте тур- ске. Порта ће стога упутити нове инструкције Хаки паши. — Поби- јају се вијести о освојењу двају фортова од стране бугара код Бу- лаира. Из Галипоља и Булаира јавља се о великом снијегу. Више се војника смрзло.

Спор румунско-бугарски

Ријешење спора арбитражом

Париз, 6. фебруара. — Из полу- званичног извора се тврди да је мисао владе руске да се спор бу- гарско-румунски ријешити на миран начин арбитражом наишла на одо- брење од стране великих сила и да је Бугарска изјавила своје сагла- сије на арбитражу.

Бугарски и румунски краљ

Букурешт, 6. фебруара. — Краљ је примио честитку од краља бу- гарског поводом рођења принца Мирча.

Дневник

Вратио се. Његово Величанство Краљ Господар вратио се на Цетиње.

Допутовао. Г. Тихомир Поповић, се- кретар Посланства Краљевине Србије у Софији, који је додјељен овдашњем по- сланству, допутовао је на Цетиње.

Љекари из Сплета. Спхоћ су на Це- тиње допутовали г. д-ри Рачић, Арам- башин и Праван, љекари из Сплета и ставили се на расположење нашем Цр- венном Крсту.

Талијанска помоћ турској војсци. Пе- троградске „Новоје Време“ саопштава једну веома важну и значајну вијест из Цариграда. У њој се каже, да су у Цариград присијела два ратна талијанска брода „Писа“ и „Сан Марко“, на којима је доведено 160.000 нових пушака Мау- зерова система. Пушке су искрпане и предане турској војсци, која ће вели „Но-

воје Време“, у њима сада имати јаку потпору.

Вријеме. Овијех дана, послје јаког и силног сјевера пао је снијег, који је био нападао у дебелом слоју, али како се од јуче вријеме пролепшало и, на махове, огријало сунце, то се сад стао нагло да копни. Ушљед тога аутомобилски сао- браћај с Котором био је прекинут.

Писмо рањеника кући

Драга мајко, миле моје сале,
Ево мене да вам се најавим.
Посље љута боја бардањолска.
Бе погане Турке поломисмо
И у тврди Скадар саћерасмо.
Нек се слави Краљево оружје.
Ка' што се је вазда и славило!
А ту смо га добро окупили
У поганој крви азијатској.
Све у здравље Краља свијетлога!
И Његове див-јуначке војске!
Три дана смо боја туна били:
Јер се брани јуначки Турчине;
Али наши сиви соколови
На шанчеве јуриш учинише,
На бајонет Турке избацише,
Кроз шанчеве пловњаку љешине.
Посред крви дивљих Отомана.
Баш кад наши положише Турке
Погоди ме комат од шампијера,
А пристиже зрно митраљешко,
Те ме сво сада у болницу
На Цетињу у Дому Владицу.
Но, немо'те за мене мислити,
Јер имамо предобра доктора
Баш Ернеста племића Дирина;
Са свакијем од нас ти поступа
Ка' да смо му од срца отпали.
По мало је такије' доктора!
Бог му дао све што зажелио,
И хвала му од земље до неба;
Исто ка'но нашим сестрицама
Племенитој госпођици Добне,
Из Енглеске земље моропловне,
Која 'ноје дворска госпођица
С Краљевима сједа за трезу,
Ма рад тога нимало не преза,
Да јуначке муке ублажује
Превиијају' ране нам убојне.
А са њима двије госпођице
Ђукановић млада Милица
И Милуновић танана Јелена —
Два цвијета лонне Горе Црне,
Са њима се њини поносили,
Младости се лијепе наносиле,
Бог им дао и срећу и здравље,
А од мене ово им поздравље.

Цетиње, 5. фебруара 1913.

Рањеник с Бардањолта

Ноћ на Гребену

Ратне успомене Р. С. Мића

.....Ноћ је. Помрчина густа као тијесто. Велики и густа облаци магле постепено се спуштају с врхова у равнине. Из њих ромиња тина ледена киша; с времена, на вријеме падне и по која крупа кап, затрепери, објеси се у увелој, својој слам- ци и — смржава.....

Сјевер фијуче своју шесму монотоним, жалосним, гласом. Фијуче дуго, беспре- кидно — као никад дотле. Његов те ле- дени дах узнемирава, жежи..... Учестано шиштање куршума удвја му монотоност а он се као љуги, јер га та хармонија прекида, дроби, раздира.....

И земља добила други облик. Некако је тужна, разљућена, потресена... Зашто?!
.....Овдје ондје, читаве локве човјечије крви... Неке су од њих још свјеже... ру- мене... вруће, а неке, опет, почињу смр- завати — црнити. Тамо, лијево од мале, уске, путање — једноставно попрскане крвљу — види се голо, мало, брдашце. Оно има особиту драж, љепоту, изглед. Нешто те тамо моли, привлачи, зове..... Идеш... Кад да га мало боље загледаш — видиш е то није обично, природно, брдашце; то је хумка свјеже, у пола смр- знуте земље, која, прије пар минута, по- кри својим тешким, ледним огртачем јунаке, соколове, достојне синове Краља и Отаџбине... Са насмијаним лицима о- тишли су Богу на истину свјесни, да су отпочели славно и велико дјело, дјело ослобођења своје подјармљене браће.....

Наше митраљешко и извидничко одје- љење је на Гребену, високом и кршеви- том брду, које доминира Гусињу. Њега на јуриш заузео наш храбри командант Радомир Вешовић са својом јуначком бригадом.

Заноћили смо у три велика турска шатора, у којима прошле ноћи логоро- ваху аскери и Арнаути. Војници починули од дневне борбе, јаке, мучне, али свете борбе. У пркос знатним губитцима, весе- ли су раздрагани, раснањени. Разговору и шали нема краја. Час на јекне шесма:

„Благо томе коме Бог помаже.
Ка' нашем уитешкоче Краљу“,

или:

..... „Данилу си ријеч дала,
Да ћеш тамо барјакт'ит'
А до сад си испунио.
Што си коме обећао“.

(Васојевићско коло од Николе I.)

Лојана свиџа, постављена на средини шатора, трепери, плашка и гаси се од јаког, исдржљивог, слојног гласа.

— Ама виђе ли ти како се разбјегоше ка' зечеви — вели један из извидничког одјељења своје другу.

— А да смо ми имали њихове поло- жаје — одговара му овај — Бог зна не би амо их пуштали, на кидисало и пола Турције. Е, али они познају Црногорце. — У крају од шатора сједе тројица, раз- говарају и благо се осмјешкују.

— Јеси ли чуо, кад командант, прије јуриша, прочита оно штампано писмо које је Господар написао — проговори млад, плавушаст војник.

— Прокламацију — поправља га други.
— Јес, јес, прокламацију, но не умијем, брате, да погодим. Вели... удариће им наша браћа из Србије, па Бугарска, па Грчка... Па... понесите слободу вашој браћи под Турцима, соколови моји, си- нови моји... А ја се, браћо, некако сте- жем, јер ми се од радости нанунише пуне очи суза, па се бојим да ми ти, или твој друг не речете: „препао се“!

— Немој, чоче, тако зборити — рече му онај трећи и наслони се на његово колено. — ...Зар нијеси видео, да и ко- манданту бјеху пуне очи суза кад про- чита Господареву прокламацију и теле- граф од сердара Јанка; а Божја ти вјера печеније чело уд његова не може бити... Јунак је ка' и један Црногорац... А Бога ми и војску има добру... Сваки ти је јунак... Погине ти брат, ти га и не погледаш, *богинеш ти*, отац те и не погледа, но све најпријед трчи... јури... А што су ти, бра- те, официри, то је далек ред! Извади голу сабљу на пред војском колико год скочити може; нит сезаклања, нити стреча.

У средње, највећем, шатору сједе че- тири официра, пуше и разговарају. Код њих су два брата, синовац и син чуве- ног јунака из Грчара (село до Гусиња) покојног Фиља Бојовића, са још 2—3 Србина из Гусиња. Они су, прије објаве рата, оставили куће и фамилије у турској граници, на ступили у редове наши бо- рца. Разговор се води о Гусињу.

— Па, братко, што су ни чињели — прича један Гусињац официрима — уби- јали су, гурчили жене и дјевојке, клали малу дјецу, пљачкали и срамотили све ришћанско. —

— Осветићете им се убрзо, драги мој. — одговара му официр — њихова тира- нија дозлогједила је и Богу и народу. И- ли ћемо славно нанути, или ће их не- стати у Јевропи — треће не може бити...
— Живно Краљ — завикаше сви при- сутни и усташе на ноге с дубоким по- штовањем.

И у трећем шатору необична живост, разговор и шала. Ту су митрељези. Враж- је су ти то пушке... Само минут, па 600 метака испашени — послати вјековном непријатељу крста и слободе. Војници их својски чисте и уређују, утркују се у послу. Други, опет, пуше фишеклије, ка- ко би све спремно било кад у цик од зоре почну нове страхоте.....

Већ је пола ноћи... фијукање ветра и шиштање куршума продужава своју не- милосрдну шесму... Хладноћа све виша... мрзне ти и срж у костима.

Војници прибијени један уз другог чвр- сто држећи пушке у рукама, почињу дри- јемати — спавати....

Стражари савјесно врше своју свету дужност. Њима не смета ни хладноћа, ни учестано шиштање куршума, којим их турска стража, из приличне близине, обасипље....

Густи облаци магле прекрилили Гуси- ње. Црна ноћ је наступила за старе зми-

је и звијерове, — црња но икад. Они то виде и осјећају... Страшан удар, који ће их смрвити, упронастити, већ је близу... не може се отклонити... грехови се мо- рају плаћати... ми смо браћа и потомци оних, које безобзирно мучите, убијасте и класте... Жедни смо ваше крви, као што ви бисте њихове...

Освојење Бардањола

Јече брда, доме се планине,
Пролијећу црне орушине.
Стоји треска, доме се небеса,
Сна се земља љуба и потреса.
Пала тама, не видиш никога:
Чујеш уздах друга рањенога.
Није шала тридесет хиљада
Са три стране бију Скадра града.
Пролијећу огњени угаони,
По имену зову се јунаци.
Силан картеч силе из топова;
Проврели су крвави студени;
На лазине панули јунаци;
Изломљене сабље и барјаци;
По присоа бијеле се чалме,
Пале пуне токе и доламе:
Син до опа лежи и у комаде
Брат на брата наслоњено главу,
Да би лакше испустио душу.
Пролијећу птице злогласнице,
А кроз горе плачу кукавице.
Сунце стало, па је заплакало,
Море чуло, па је уздахнуло.
Краљ Никола са три своја сина
Ко олуја лећи по планина,
Храбри своју дјецу, Црногорце,
А рањене љуби и цијелива;
Моли Бога и свеце призива;
Док он живот грмљави излаже,
Три му сина ко' војници страже.
Као чавке попадале мајке,
Носе воде, перу ране љуте,
И ко' станци каменови куте,
Нема нико да сузе пролије,
Нема нико да се зрна крије.
Леже мртви, пролијећу живи,
Прсимине обарају шанце,
Смијући се подносе ударце.
За три ноћи и три бјела дана
Пала са жулауд уснана,
Као врела киша из облака,
И горела срца у јунака.
За три дана нико није сисо,
Хљеба ијо нити воде пио;
Док су лави, мрки Црногорци,
За шанце се руком дохватили
И Бардањол са земљом сравнили.
Виђи сада страшнога покоља
На крвавом вису Бардањола:
За грла се хватају јунаци
И падају и дјеца и стари;
Бајонети кроз прса продиру,
Турци као из земље извиру,
Кроз прокопе пут Скадра се краду,
Црногорци бјежат им не даду,
Но их бију и живе хватају.
Колико је брда и планине
Није нема рупе ни долине,
Бе нећеш наћ' Срба и Турчина
Бе су пали један до другога
Загрљени без даха једнога.
Носили се, па се уморили,
Један другом душе извадили.
Ту погибе цвијет од момака.
Ту остаде хиљаду јунака,
Да их једу гаврани и вуци.
А чувају доноћни бауци;
Хиљаду је рана допануло;
А Турака паде пет хиљада
Да ниједног већ не види када.

Гор.

П. п. бр. 1. 9—50

ЈЕДИНСТВЕНА И У ОВОЈ СТРУЦИ НА ДАЛЕКО ПРИЗНАТА

ТРГОВИНА СВИХ СРПСКИХ ПРАВОСЛАВНИХ ЦРКВЕНИХ УТВАРИ

НИКОЛЕ ИВКОВИЋА у НОВОМ САДУ у својој кући дунавска улица бр. 10.

У Српству највећа трговина и радни- ница за српске православне црквене оде- жда, небаш, литије, барјаке, плаштаница, крстова, кадионица, кивота, кандила, петохлебница, полилеја (боке цвегови), целиваћа на диму, икона на платву и на арци и т. д. Израду свих барјаке, заставе за свечанка друштва, од наједноставнијих до накупцених, везене са златом и свитлом. Призната радњом као најуса- вршената, иконостаза, Христових гро- бова, певница и т. д. добра радионица свештеничких хаљина и велики избор шешира, камилавки и појаса. Све ра- дњеније и трговина налазе се у сопстве- ној кући а сваку наруџбину извршујем тачно и брзо под својим личним над- зором. — Велики и богато илустровани цијеновник шаљем на захтјев бадава.

Адреса за наруџбине:
Никола Ивковић, Нови Сад (Ujvidek)
Europe Hongrie бр. 29. п.п. 24.30